

Vrouwen in de politiek in België: knelpunten en tips voor empowerment

Sarah Scheepers, Instituut voor de Overheid, K.U.Leuven

Het onderzoek

In 2006 werd in opdracht van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen het onderzoeksproject "Trajecten van vrouwen in de Belgische politiek" uitgevoerd door een onderzoeksteam van de K.U.Leuven en de U.L.B. Het doel was een beter begrip te krijgen van de profielen en trajecten van de Belgische vrouwelijke politici en een evaluatie te maken van de impact van de wetten ter versterking van

de evenwichtige deelname van vrouwen aan de politieke besluitvorming (de zogenaamde 'quotawetgeving').

Ten eerste werd een literatuurstudie (zowel nationaal als internationaal) gedaan. Hierin werden de voornaamste factoren die een invloed hebben op de politieke loopbanen van vrouwen (onderlinge ondersteuningsstrategieën, familiebanden, carrièresprongen via andere collectieve bewegingen,...) geanalyseerd.

In een tweede fase van het onderzoek werd origineel empirisch materiaal verzameld door middel van focusgroepen met vrouwelijke gekozenen van verschillende beleidsniveaus. Er werden zowel vertegenwoordigers van de uitvoerende als van de wetgevende machten bij het onderzoek betrokken. De centrale vraag van deze focusgroepen was de persoonlijke beleving van de vrouwelijke mandatarissen van de politieke cultuur en de eigen loopbaan. Denk daarbij aan de rekrutering, de verkiezing, de netwerking, de campagnevoering, Het onderzoek liep van 1 juni 2005 tot en met 31 mei 2006. Er waren drie onderzoeksters bij het onderzoek betrokken: Sarah Scheepers, Sandrine Debunne en Annemie Van Uytven. De coördinatie van het onderzoek berustte bij prof. Stefaan Fiers (K.U.Leuven).

1. Knelpunten in de trajecten van vrouwen in de Belgische politiek

De knelpunten, zoals ze naar voren kwamen in de focusgroepen, kunnen onderverdeeld worden in drie categorieën.

a) Factoren gerelateerd aan de politieke cultuur

Tijdens de focusgroepen en interviews bleken er verschillende elementen te zijn die tot ergernis en frustratie leiden over de politieke cultuur. Het belangrijkste is het gebrek aan efficiëntie en resultaatsgerichtheid, vooral tijdens vergaderingen.

"En als ze het dan nog efficiënt zouden doen. Maar dat geleuter soms.. ho.. daar krijg ik iets van, he, van dat geleuter. Kom toch gewoon to the point!"

"Vrouwen zijn efficiënter, he. En ook minder diplomatisch, meer to the point. Vragen van vrouwen in het parlement duren ook korter."

Toch wordt hier en daar aangebracht dat de trage, logge manier van werken inherent is aan de politiek, meer nog, dat het in andere sectoren vaak niet anders is.

Een ander element dat hier zeker aandacht verdient is de organisatie van het politieke leven.

"Ik hoor van gemeenteraadsleden van A. dat het daar continu vergaderen is, terwijl in T. dat vier avondvergaderingen per maand zijn, maximum."
(algemeen ongelooft)

Een ander aspect van de factor 'organisatie' is de combinatie met het gezinsleven. Het probleem begint al bij de beslissing om zich al dan niet verkiesbaar te stellen:

"Je merkt in sommige gemeenten dat de gemeenteraden om 18u30 beginnen en als je dat dan zegt tegen jonge vrouwen die op de lijst willen komen, dan zeggen ze van 'oh, maar dan komen de kinderen thuis'.. En ik merk ook, het is niet alleen het gezin dat hen tegenhoudt, maar het is vooral hun partner die eigenlijk moet mee zijn."

Het organisatorische aspect is volgens sommigen één van de redenen waarom vrouwen met een lokaal mandaat de overstap naar het bovenlokaal niveau niet willen of kunnen zetten. Dit ondanks het feit dat men het er in alle focusgroepen over eens was dat het lokale niveau zeer veel inzet vraagt met vaak weinig 'beloning'.

"Het is organisatorisch heel moeilijk. Ik ben bijvoorbeeld nooit op tijd terug om om 18u mijn kind van de kribbe te halen. Waarom moeten we hier (Vlaams Parlement) ook per se pas om 14u30 beginnen?! En dat loopt áltijd uit. Wáárom kunnen we niet om 9 uur beginnen? Werken van 9u tot 17u, dan zouden we toch pakken werk kunnen verzetten? Een ander voorbeeld: wanneer is het hier plenaire zitting? Op woensdag, terwijl dat ook op een ander moment kan, zelfs als je de vrijdag voor lokaal dienstbetoon wil houden. Dus waarom?!"

Ook partij-intern zorgt de organisatie voor ergernis. Wel werd benadrukt dat de partijwerking zich noodzakelijkerwijs 's avonds afspeelt. Voor andere organisatorische gewoontes heeft men minder begrip.

“Iets waar ik mij máteloos aan kan ergeren, en velen weten dat: partijcongressen worden bij ons áltijd georganiseerd in december en in juni. Nooit eens in januari, nooit in september, nooit in augustus. Áltijd in die examenmaanden. En als je daar iets van zegt, dan ben je een zaag. (...) Als je een opmerking maakt, of een vriendelijke vraag stelt aan de heren: ‘waarom kan dat congres niet van de tiende december naar de twintigste november?’, dan zuchten die in koor. Terwijl ze zelf allemaal kinderen hebben, he!”

Volgens één van de deelnemers wegen de organisatorische aspecten zo zwaar door, dat ze een reden vormen voor het afhaken van politica's.

Samengevat kunnen we stellen dat volgens de bevraagde politica's de organisatorische aspecten van het politieke leven en - afgeleid daarvan - het gebrek aan resultaatsgerichtheid en efficiëntie, en de combinatie met het gezinsleven de belangrijkste knelpunten vormen zowel voor de vrouwen met een mandaat, als voor vrouwen die zouden overwegen om een mandaat op te nemen.

b) Factoren gerelateerd aan de perceptie van de Belgische politiek

De politica's maken zich zorgen om het slechte imago van de politiek en zien dat ook als een reden waarom zo weinig vrouwen (en mensen in het algemeen) zich aangesproken voelen om zich politiek te engageren. *“Iets waar dingen achter de coulissen geregeld worden.”* Dat het hier niet enkel om perceptie gaat, maar ook om realiteit wordt weergegeven door de uitspraken van één van de voorzitters: *“Dat soort akkoordjes voor of na de vergadering kan je niet maken met vrouwen. Al was dat bij ons niet eens een bewuste strategie..dat.. dat.. gebeurde gewoon zo.”*

De media houden volgens de politica's dit slechte imago mee in stand door te veel aandacht te schenken aan ruzies, stunts en te weinig ingaan op het inhoudelijke werk. *“De media hebben enkel oog voor de clash tussen (twee mannelijke politici). Als je als vrouw met iets interessants naar voren komt, dat pikken ze niet op. Enkel de clashes, de ruzies, de stunts.”* Zo blijven veel inspanningen van vrouwelijke politici onzichtbaar, omdat te weinig redacteuren er aandacht voor hebben.

c) Factoren gerelateerd aan de politica's zelf en hun omgeving

Ten eerste is er de rol van de partner. Belangrijker dan de kinderen en het huishouden is de 'goedkeuring' die de politica nodig heeft van haar partner. Een ander element dat vaak aangehaald wordt als knelpunt is het gebrek aan zelfvertrouwen en het doorgedreven perfectionisme dat vrouwen aan de dag leggen. Zelfs vrouwen die actief zijn in organisaties en beroepsmatig goed voor de dag komen, twijfelen aan hun capaciteiten als het op een politiek mandaat aankomt. Daar waar, volgens de deelnemers, een man sneller denkt dat hij het wel zal kunnen, *“anders hadden ze hem niet gevraagd”*, denken vrouwen dat ze de dossiers niet

ingestudeerd krijgen, ze niet weten hoe een gemeenteraad werkt,... Bovendien worden vrouwen vaak tegengehouden door hun perfectionisme. Als ze de tijd niet hebben om alles tot in de puntjes juist te doen, doen ze het liever helemaal niet, zo wordt beweerd in de focusgroepen.

Hier moeten we ook nog vermelden dat politica's die een mandaat opnemen en zich zo engageren veel te weinig naar buiten komen met wat ze gerealiseerd hebben. *"Ze gaan er vanuit dat de mensen, de partij,... wel zullen zien wat ze allemaal gedaan hebben. Maar je moet ermee naar buiten komen, he! Anders doet iemand het in jouw plaats, hoor!"*

Een laatste punt is de afbeelding van politica's als 'manwijven'. *"Het idee dat om door te stoten, bijvoorbeeld in de verzekeringswereld, ook echt een mannenwereld, dan moet je hard zijn, je moet bijna een manwijf zijn. Die perceptie, dat is een heel grote drempel." "Ik zat in een politiek debat en er zat iemand thuis mee te kijken en die zei: 'amai, daarmee zou ik niet getrouwd willen zijn'. En dan denk ik 'allé, 't is niet omdat ik mij kan weren in een debat dat ik hier thuis de hele dag iedereen zit te attaqueren, he! (lacht)...Maar dat is natuurlijk de drempel voor veel vrouwen die dat zien en denken...Zo wil ik niet zijn'"*

2 Aanzet tot strategieontwikkeling en empowerment

Het belangrijkste onderscheid in de ontwikkeling van een empowermentstrategie ligt in de vraag of men **al dan niet een politieke vrouwenwerking dient uit te bouwen** die ingebed is in de partij. In de discussies over de zin en onzin van een politieke vrouwenwerking werden verschillende functies van een vrouwenwerking naar voren geschoven: de vrouwenwerking gericht op structuren, de vrouwenwerking gericht op specifieke thema's, de vrouwenwerking als forum en netwerkmogelijkheid. En hoe men het ook draait of keert, zelfs in de partij waar men benadrukte dat het zeer belangrijk was om vrouwen *geen* speciale behandeling te geven en dat een vrouwenwerking zeker niet wenselijk is, vertelt men even later moeiteloos over de speciale acties die men onderneemt voor vrouwelijke geïnteresseerden, omdat zij *"(...) toch die extra push nodig hebben. En dat gaat nu eenmaal makkelijker wanneer de mannen er niet bij zijn.."*

We kunnen dus stellen dat men het er over eens is dat er extra aandacht nodig is om vrouwen politiek actief te laten worden. De politica's die betrokken zijn bij zulke activiteiten halen verschillende argumenten aan waarmee zij vrouwen over de streep proberen te trekken. Deze argumenten, tips en voorbeelden van gedane acties vormen samen een empowermentstrategie die samengevat kan worden als: 'hoe overtuigt men vrouwen ervan een politiek mandaat op te nemen?' Daarvoor moet men de aandacht enerzijds richten op de (toekomstige) politica en anderzijds op de politieke cultuur. Hier vindt u de actiepunten gericht op de politica's.

a) Vrouwen overtuigen van hun eigen capaciteiten

Vrouwen bezitten evenzeer als mannen de nodige capaciteiten om een politiek mandaat goed uit te voeren. Hiervan moeten ze echter nog vaak overtuigd worden.

Vaak hebben vrouwen ook het idee dat men aan politiek moet doen zoals het door hun mannelijke collega's gedaan wordt. Dat klopt natuurlijk niet. Door hun specifieke rol en positie in de samenleving betekenen vrouwen een meerwaarde voor de politiek, ook als ze die anders bedrijven dan we gewoon zijn. Zo is het bijvoorbeeld geen absolute noodzaak om constant met een overvolle agenda geconfronteerd te worden. Men moet niet *alles* doen, op alle uitnodigingen ingaan. En de activiteiten zijn bovendien vaak leuk. De belangrijkste tip van de politica's hier is dat men prioriteiten dient te stellen. *"Je kan niet in alles uitmunten. Kies een thema, en werk je daarin in. Dat komt ook veel geloofwaardiger over."*

Bovendien valt heel wat van de onzekerheid en twijfels al weg wanneer men precies weet wat het politiek engagement inhoudt. De kandidaten moeten een duidelijk beeld krijgen van wat er van hen verwacht wordt. *"Ik ben daar altijd heel eerlijk in. Ik zeg: 'ik kom hier om u te vragen uw nek uit te steken'. Ik kan daar toch moeilijk gaan zeggen dat het allemaal rozengeur en maneschijn gaat zijn, he? Want ik heb niks aan vrouwen die eraan beginnen en na één jaar stoppen."*

b) Vrouwen overtuigen om hun maatschappelijk engagement in een politiek engagement om te zetten.

Aangezien uit de focusgroepen bleek dat de wil om iets te veranderen een belangrijke reden is voor vrouwen om de stap naar de politiek te zetten, moet bij de rekrutering en selectie van vrouwen benadrukt worden dat de politiek een weg is om een maatschappelijk engagement verder te ontwikkelen. Met name de lokale politica's halen aan dat het zien van concrete veranderingen in hun gemeente als resultaat van hun inspanningen ontzettend veel voldoening geeft. Het is dus belangrijk om vrouwen ervan te overtuigen dat ze veel kunnen bereiken door het engagement dat zij elders aan de dag leggen om te zetten in politiek engagement.

c) Het belang van rolmodellen en 'lotgenoten'

Als men twijfelt om politiek actief te worden dan kan het vaak een duwtje in de rug betekenen om te zien hoe anderen het (goed) doen. *"En dan kan je ook nog voorbeelden geven van mensen die het wel combineren, politiek en hun job en hun gezin. Want ze hebben daar soms toch een beeld van, van 'oei, wat ga ik mij allemaal op mijn dak halen'. En dat is toch een manier waarop mensen overtuigd geraken."* De rolmodellen moeten niet alleen in de politiek zelf aanwezig zijn. Belangrijk is ook dat er aandacht is voor vrouwen in topposities in andere sectoren. Eenmaal de politica een mandaat heeft opgenomen, betekent dit niet dat ze geen steun meer kan gebruiken. Politica's kunnen voor elkaar een steun betekenen, ook over partijgrenzen heen. *"In Brussel dacht ik ook aan vormingen voor vrouwelijke volksvertegenwoordigers, maar niet alleen*

voor de vorming, maar ook voor de netwerking. Want zelfs over partijgrenzen heen, dat er vrouwelijke verkozenen elkaar goed leren kennen, kan ook mee een hefboom zijn om, ik zeg maar iets, fatsoenlijkere uren af te dwingen, als ze het daar al met elkaar over eens zijn. Dus, gemeenschappelijke invalshoeken die misschien interessant zijn voor vrouwen, ja, dus dat netwerken zit daar wel achter."

Zo kan men bijvoorbeeld leren van anderen hoe om te gaan met seksistische opmerkingen. Verschillende politica's, vooral op lokaal niveau, raden aan om - als vrouwen duidelijk de minderheid vormen in de gemeenteraad - met enkele vrouwen samen te zitten en een "blok" te vormen.

Op de vraag hoe men omgaat met opmerkingen over hun vrouw-zijn, antwoordde men dat men dat moet zien als een teken dat de ander zich bedreigd voelt door haar aanwezigheid. Op zich betekent dat dus dat de vrouw goed bezig is. *"Ze hebben gewoon schrik van ons omdat we beter zijn en hun zonlicht wegnemen. Als ze geen zinnig argument meer kunnen bedenken zeggen ze: 'moet jij niet thuis bij je kinderen zitten?'"*

d) Huishouden en zorgtaken: wees zo pragmatisch mogelijk

Ten slotte nog een praktische tip van de bevraagde politica's: laat zoveel mogelijk je huishoudelijk werk vallen. Voor sommige deelnemers betekende dit in dat het stof al eens een week langer blijft liggen, voor anderen betekent het dat die taken uitbesteed worden. Een aantal vrouwen wees er ook expliciet op dat de parlementaire vergoeding die zij ontvingen daar voor kon dienen. Jammer genoeg is dit laatste een stuk moeilijker voor lokale politica's, aangezien zij nauwelijks vergoed worden voor hun politieke activiteiten.

Tot slot willen we nog opmerken dat niet alleen de interesse van vrouwen, maar van alle burgers in de politiek verhoogd moet worden. Verschillende deelnemers benadrukken dat het belangrijk is om niet alleen vrouwen, maar iedereen warm te maken voor politiek engagement. Eén politica haalde een onderzoek aan waaruit zou blijken dat slechts 5% van de mensen interesse toont in een politiek mandaat. Het is noodzakelijk dat deze groep uitgebreid wordt, en daar zullen automatisch ook meer politica's uit voortkomen.

Het volledige onderzoeksrapport is beschikbaar via de website van het Instituut voor de Gelijkheid van Mannen en Vrouwen.